

Evalueringsrapport
Forsøg med valg til menighedsråd
April 2013

Kapitlerne 8, 9 og 10 er tilføjet i marts 2015

 LANDSFØRENINGEN
AF MENIGHEDSRÅD

Indhold

1	Introduktion	5
1.1	Overordnet formål med forsøg med nye valgformer	5
1.2	Evaluering af om forsøgene har virket efter formålet	5
1.3	Rapportens data og metode	6
1.4	Undersøgelsens begrænsninger	7
1.5	Fremstilling af data	7
2	Forsøgsdeltagere	8
3	Motivation og tilfredshed med forsøgsdeltagelse	9
3.1	Generel vurdering af forsøgene	10
4	Forsøgenes virkning ift. formålene	11
4.1	Mere demokratisk og gennemsigtig proces	11
4.2	Rekruttering	12
4.3	Information om forsøg	13
5	Valgresultat	14
6	Valgforsamlingens forløb	15
6.1	Antal deltagere i valgforsamlinger	15
6.2	Uvildig dirigent	15
6.3	Information om, hvad der skal ske på valgforsamlingen	16
6.4	Kandidatur og præsentation af kandidater	16
6.5	Debat	17
6.6	Valgform A og B	17
6.7	Valghandlingen (valgform B)	18
6.8	Anvendelse af valglister	18
6.9	Særskiit opstilling til stedfortræder	18
6.10	Ventil	18
6.11	Valg til fælles menighedsråd... ..	19
7	Valg af metodisk tilgang til evaluering	19
7.1	Eksperimentel tilgang – fravalgt	20
7.2	Processuel tilgang - valgt	20
8	Interessen for de tre typer forsøg	21
8.1	Større sogne var mere interesserede i at deltage i forsøgene	21
9	Hovedkonklusionerne	21
9.1	Væsentligste resultater	21
9.2	En principiel overvejelse om demokratisk legitimitet	24
9.3	En mindre økonomisk overvejelse	25
10	Samlet konklusion	25

1 Introduktion

Ministeriet for Ligestilling og Kirke (herefter MLK) har sammen med Landsforeningen af Menighedsråd udarbejdet tre forsøgstyper til brug for valg til menighedsråd i 2012. 245 sogne har deltaget i forsøgene med deres 191 menighedsrådsvalg. Baggrunden for udarbejdelsen af forsøgstyper er, at flere menighedsråd har ytret ønske om at afprøve forsøg med valgformen og funktionsperiodens længde.

Den nuværende valgform er opbygget som et kommunalvalg med en 4-årig valgperiode. I langt de fleste tilfælde aflyses afstemningen (93,3 % aflyste ved valget i 2008 og 95,3 % aflyste i 2012), da der kun er indkommet en enkelt kandidatliste. Muligheden for en afstemning mellem flere kandidatlistes er dermed ikke til stede. I disse tilfælde sker valget i praksis ved udarbejdelsen af kandidatliste n. Hvorledes kandidatlistes bliver udarbejdet, er ikke lovreguleret, så der er ingen sikkerhed for en demokratisk proces, og der er heller ingen mulighed for at klage over udarbejdelsen af kandidatliste n.

De tre typer valgforsøg er:

1. Funktionsperiode på 2 år

Der gennemføres et almindeligt valg til menighedsråd efter de gældende regler, dog således at der dispenseres fra funktionsperiodens længde, som normalt er 4 år. Det vil sige, at næste valg til menighedsråd skal gennemføres til november i 2014 og ligeledes for en 2-årig funktionsperiode. Forsøg med 2-årigt valg ophører i 2016.

2. Valgforsamling med ventil

Ifølge "Vilkår for forsøg med valg til menighedsrådsvalg 2012" er valgforsamlingen kendetegnet ved, at valget sker på et møde for folkekirkemedlemmer i sognet og efter en god demokratisk debat mellem de fremmødte. Forsøget med valgforsamling har en ventil. Ventilen er et nyt begreb i forhold til valg af menighedsråd. Ventilen består af mulighed for at begære valget gennemført efter de almindelige valgregler.

3. Valgforsamling med ventil og funktionsperiode på 2 år

Den tredje type er en kombination af de to første typer.

1.1 Overordnet formål med forsøg med nye valgformer

Baggrunden for udarbejdelsen af forsøgstyper er som nævnt, at flere menighedsråd har ytret ønske om at afprøve forsøg med valgformen og med funktionsperiodens længde.

Valgforsøgene har særligt to overordnede formål:

En mere demokratisk og gennemsigtig valgproces
Valgforsamling er et forsøg på at nå dette mål.

Et større rekrutteringsgrundlag
2-årigt valg er et forsøg på at nå dette mål. Tanken er også, at valgforsamlingens model med en mere demokratisk og gennemsigtig proces vil kunne medvirke til opnåelse af større rekrutteringsgrundlag.

1.2 Evaluering af om forsøgene har virket efter formålet

Gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt de deltagende menighedsråd er det forsøgt at afdække, dels *hvordan forsøgene er foregået*, og dels hvad de deltagende *menighedsråds holdning* er til, om forsøgene virker i forhold til formålene. Forsøgene med valg til menighedsrådene er tilrettelagt ud fra en teori om, at forsøgene virker positivt i forhold til formålet. I nedenstående tabel ses en oversigt over de to overordnede formål set i relation til de aktiviteter, forsøget indeholder. I venstre side ses formålene og mod højre ses de aktiviteter, som iværksættes med henblik på at nå målene.

Formål	Forsøg	Aktiviteter, som fremmer formålet
En mere demokratisk og gennemsigtig proces (og herved større rekrutteringsgrundlag)	Valgforsamling	Offentlighed omkring valgforsamling
		Valg af uvildig dirigent og uvildig gennemgang af dagsorden og mødeledelse
		Kandidaters politiske præsentation
		Valg mellem valgform A (dannelse af fællesliste) og B (Personvalg)
		Fælles debat og mulighed for spørgsmål
		Sikring af reglementeret valghandling herunder skriftlig, hemmelig afstemning
		Klagemulighed/ve til
Større rekrutteringsgrundlag	2-årig periode	2-årig periode

Evalueringen anvendes som en mulighed for at indhente viden om uhensigtsmæssigheder/utilsigtede virkninger i forhold til forsøgenes formål. Som del af forsøgsordningen er der dog flere kendte forhold, som kunne virke uhensigtsmæssige ift. målsætningerne, og som er inddraget i evalueringen med henblik på at afklare, hvorvidt de virker hæmmende.

Det er

- ventilen, der giver mulighed for at fremprovokere et valg efter de almindelige regler ved indlevering af ny kandidatliste efter valgforsamlingen
- at valgforsamlingens gennemførelse kræver, at den foregår efter de særlige vilkår, der er sat op. Det kan være en udfordring for forsøgsdeltagerne at overholde disse vilkår
- at valget som altid sker særskilt i hver menighedsrådsreds (sogn), når der skal vælges medlemmer til et fælles menighedsråd på en valgforsamling. Det kan udgøre en udfordring med hensyn til både logistik og praktisk gennemførelse
- økonomiske aspekter i form af de ekstra udgifter, som er/kan være forbundet med deltagelse i forsøgene.

1.3 Rapportens data og metode

Spørgeskemaundersøgelsen er udarbejdet på baggrund af observationer af 6 valgforsamlinger foretaget af medarbejdere fra Landsforeningen af Menighedsråd. Herudover er der inddraget fyldig viden fra medarbejdere i MLK og Landsforeningen, der gennem deres arbejde med forsøgene har indgående kendskab til forsøgenes vilkår samt muligheder og udfordringer.

Forsøgsdeltagerne beror på frivillig tilmelding fra menighedsrådene. Deltagere i forsøget kan opgøres efter antal deltagende sogne og antal gennemførte valg. Deltagelse i spørgeskemaundersøgelsen er rettet mod valghandlingen, og dermed er der udsendt et spørgeskema for hvert tilmeldt forsøg i november 2013. Svarprocenten er 89 %, hvilket vurderes at være meget høj. Besvarelsene er foretaget af menighedsrådenes valgbestyrelsesformænd, da vurderingen har været, at de har mest indgående kendskab til forsøgets forløb i det enkelte menighedsråd. Procentfremstillingen i rapportens tabeller er afrundede til hele tal. Det betyder, at der er enkelte tabeller, hvor summen af besvarelser ikke er 100 %.

Deltagerantal i valgforsøg og evaluering		
Forsøgstype	Antal forsøg (omfattede sogne)	Besvarelser
1. Funktionsperiode på 2 år	72 (85)	61
2. Valgforsamling med ventil	68 (89)	62
3. Valgforsamling med ventil og funktionsperiode på 2 år	51 (71)	47
I alt	191 (245)	170

1.4 Undersøgelsens begrænsninger

Valg af metoder og begrænsninger i undersøgelsen er uddybet i afsnit 7. Som opsummering er det dog centralt at bemærke følgende:

- at forsøgets konstruktion med fx frivillig tilmelding betyder, at det ikke er muligt at afdække, hvordan forsøgene ville have virket i landets øvrige menighedsrådsvalg eller vil virke ved en eventuel fremtidig implementering
- at holdninger til forsøget kun er afdækket hos forsøgsdeltagerne. I denne undersøgelse er det heller ikke muligt at sige noget om, hvordan landets øvrige menighedsråd forholder sig til forsøgene.

1.5 Fremstilling af data

Juridisk er valgforsøgene tilrettelagt som tre særskilte forsøg. I forhold til evaluering af forsøgenes formål – en mere demokratisk valgproces og bedre muligheder for at rekruttere – er det relevant at se på resultaterne i forhold til de to indholdsmæssige dele: A) funktionsperiode på 2 år og B) valgforsamling med ventil.

I forhold til forsøg med 2-årig funktionsperiode er evalueringen mindre omfattende, idet forsøget ikke i sig selv påvirker valghandlingen i samme grad som forsøg med valgforsamling. Forsøget har derimod vidtrækkende konsekvenser for det efterfølgende menighedsrådsarbejde, da funktionsperioden er halveret. En evaluering af den 2-årige funktionsperiode kan derfor først undersøges til fulde, når der er erfaringer med menighedsrådsarbejde i kortere perioder dvs. ved afslutning af valgperioden på 2 år i 2014 og igen i 2016. Valgforsamlingsmodellen har derimod gennemgribende indflydelse på valghandlingen, som er foregået i september og derfor er grundigere evalueret allerede nu.

I rapportens første dele behandles alle forsøgsdeltagere, mens en grundigere redegørelse for valgforsamlingerne forefindes afsnit 6.

2 Forsøgsdeltagere

I dette afsnit beskrives de deltagende sogne ud fra sognestørrelse, andel af fælles menighedsråd samt andel af afstemningsvalg i 2004 og 2008. Der er inddraget tal om forholdene på landsplan fra 2008 for at kunne sammenligne med, hvordan fordelingerne er i gennemsnit.

I tabel 1 er sognenes fordelinger på størrelse (som antal folkekirke medlemmer i sognet) fremstillet for forsøget og på landsplan. Her fremgår det, at sogne i forsøget fordeler sig med 61 % i de mindste sogne (op til 2000 medlemmer), 21 % i de mellemste sogne (2001- 5000) og 18 % i de største sogne (5.000- 13.200 medlemmer). På landsplan er fordelingen 67 % i de mindste sogne, 19 % i de mellemste sogne og 13 % i de største. Det betyder, at sognestørrelse blandt forsøgssognene fordeler sig forskelligt fra fordelingen af sognenes størrelse på landsplan. Blandt de deltagende sogne er færre af de mindste sogne og flere af de største sogne.

Tabel 1: Sognestørrelse på landsplan og i forsøg

Antal folkekirke medlemmer i sognet	Sognenes størrelse på landsplan	Sognenes størrelse i forsøget
30 - 2.000 medlemmer	67 %	61 %
2.001 - 5.000 medlemmer	19 %	21 %
5.001 - 13.200 medlemmer	13 %	18 %
Total	100 %	100 %

I tabel 2 ses sognestørrelsen for forsøgsdeltagere fordelt på de tre forsøg. Her ses det, at det især er forsøg med valgforsamling, der har tiltrukket store sogne, da de udgør 27 %.

Tabel 2: Antal folkekirke medlemmer i sognet opgjort efter forsøgsordning

Antal folkekirke medlemmer i sognet	2 årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2 årig
30 - 2.000 medlemmer	64 %	56 %	65 %
2.001 - 5.000 medlemmer	22 %	17 %	24 %
5.001 - 13.200 medlemmer	14 %	27 %	11 %
Total	100 %	100 %	100 %

Andelen af valg til fælles menighedsråd blandt forsøgene og på landsplan fremstilles i tabel 3. Her fremgår det, om menighedsråds valget var til fælles menighedsråd eller ej. På landsplan foregår 32 % af menighedsrådsvalgene som valg til fælles menighedsråd og blandt alle forsøgsdeltagere var det 34 %, hvilket udgør en mindre afvigelse. For de enkelte forsøg afviges der fra landsgennemsnittet på 32 %, idet der for forsøg med 2-årigt valg er en andel af valg til fælles menighedsråd 24 %, for forsøg med valgforsamling er andelen 37 % og for kombinationen af forsøget er andelen 43 %.

Tabel 3: Sogne med og uden fælles menighedsråd opgjort efter forsøgsordning og på landsplan

Indgår sognet i et fælles menighedsråd?	Hvilken slags forsøg gennemførte I?				Landsplan
	2 årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2 årig	Total	
Nej	76 %	63 %	57 %	66 %	68 %
Ja	24 %	37 %	43 %	34 %	32 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Andelen af afstemningsvalg i 2004 og 2008 på landsplan og blandt forsøgsdeltagere er valg fremgår af nedenstående tabel. Samlet set svarer andelen af afstemningsvalg på landsplan og i forsøgsgruppen stort set til hinanden. Inden for hver af forsøgsgrupperne er der mindre afvigelser fra landsplan, fx. har valgforsamlingsforsøg 10 % afstemningsvalg i 2008 mod gennemsnittet på landsplan på 7 %. I forhold til afstemningshistorik afviger forsøgsdeltagere i ringe grad fra landsgennemsnittet.

Tabel 4: Valghistorik

Valghistorik – andelen af afstemningsvalg blandt forsøgsdeltagere og på landsplan	Forsøgsdeltagere				Landsplan
	2 årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2 årig	Totalt for alle forsøg	
2004 – afstemningsvalg	8 %	10 %	11 %	9 %	9 %
2008 - afstemningsvalg	5 %	10 %	4 %	6 %	7 %

3 Motivation og tilfredshed med forsøgsdeltagelse

I spørgeskemaundersøgelsen er menighedsrådene blevet spurgt om, hvorfor de har tilmeldt sig forsøget. De har kunnet give mere end én grund og samlet set angiver menighedsrådene en lang række grunde til, at de har ønsket at deltage i forsøgene, som det fremgår af tabel 5.

Tabel 5: Hvorfor har I tilmeldt jer forsøget?

	2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
For at få flere kandidater	62 %	23 %	57 %	46 %
For at få flere kvalificerede kandidater	23 %	11 %	32 %	21 %
For at få flere yngre kandidater	46 %	10 %	47 %	33 %
For at få en bredere debat	2 %	24 %	36 %	19 %
For at få flere folkekirkemedlemmer til at deltage i opstillingen af kandidater	23 %	44 %	34 %	34 %
For at undgå et almindeligt afstemningsvalg mellem flere lister	0 %	18 %	6 %	8 %
For at gennemføre valget på en lettere måde	5 %	63 %	43 %	36 %
For at få flere forskellige kompetencer i menighedsrådet	13 %	6 %	15 %	11 %
For at spare penge	2 %	21 %	11 %	11 %
For at gennemføre et enkelt genvalg af det siddende råd og evt. supplere dette med enkelte nye kandidater	20 %	8 %	17 %	15 %
For at prøve noget nyt	18 %	48 %	40 %	35 %
For at gennemføre opstillingen af kandidater til menighedsrådet på en mere demokratisk måde	0 %	40 %	40 %	26 %

Den mest valgte årsag til deltagelse er ønsket om at få flere kandidater (46 %), mens ønsket om at prøve noget nyt (35 %), få flere yngre kandidater (33 %), få flere medlemmer til at deltage i valgprocessen (34 %) og gennemføre valget på en lettere måde (36 %) også er hyppigt forekommende årsager til deltagelse i forsøget.

Meget få angiver forhold som at foretage et enkelt genvalg, undgå afstemning eller at spare penge som grunde til at deltage.

For 2-årigt valg er ønsket om flere kandidater (62 %) og yngre kandidater (46 %) mest fremtrædende. For valgforsamling er lettere gennemførelse af valget (63 %), at prøve noget nyt (48 %), og at få flere folkekirkemedlemmer til at deltage i opstillingen af kandidater (44 %) mest fremtrædende. Dette gælder også ønsket om en mere demokratisk måde at gennemføre valget på (40 %).

3.1 Generel vurdering af forsøgene

Menighedsrådenes vurdering af forsøgene er undersøgt. Spørgsmålene om forsøget levede op til forventningerne, ses i nedenstående tabeller.

Tabel 6: Tilfredshed med forsøgene

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Levede forsøget op til dine forventninger?	I meget høj grad	9 %	38 %	21 %	23 %
	I høj grad	43 %	44 %	43 %	43 %
	I nogen grad	33 %	11 %	30 %	24 %
	I ringe grad	9 %	7 %	4 %	7 %
	Slet ikke	7 %	0 %	2 %	3 %
Vil du ønske, at forsøget kunne fortsætte?	I meget høj grad	32 %	56 %	47 %	45 %
	I høj grad	46 %	28 %	32 %	35 %
	I nogen grad	20 %	10 %	17 %	16 %
	I ringe grad	2 %	2 %	2 %	2 %
	Slet ikke	0 %	5 %	2 %	2 %
Vil du anbefale forsøget til andre menighedsråd?	I meget høj grad	17 %	52 %	34 %	35 %
	I høj grad	50 %	30 %	47 %	42 %
	I nogen grad	28 %	13 %	15 %	19 %
	I ringe grad	5 %	2 %	0 %	2 %
	Slet ikke	0 %	3 %	4 %	2 %

Den generelle tilfredshed med deltagelsen i forsøget i form af besvarelser af spørgsmålene, om forsøget levede op til forventningerne, om det skal fortsætte og kan anbefales til andre, er fremstillet i tabel 6. 80 % vurderer, at de i meget høj grad (45 %) eller høj grad (35 %) ønsker, at forsøget kunne fortsætte. 77 % vurderer, at de i meget høj grad (35 %) eller høj grad (42 %) ville anbefale forsøget til andre. 66 % vurderer, at forsøget i meget høj grad (23 %) eller høj grad (43 %) levede op til forventningerne. Deltagere i forsøg med valgforsamling vurderer generelt forsøget mere positivt end deltagere i 2-årigt forsøg.

Det er endvidere undersøgt, om forsøgsdeltagere vurderer, at forsøgene ligner den hidtidige praksis, og om forsøgene skal være en mulighed i fremtiden. Som det fremgår af tabel 7 på næste side, er 51 % helt uenige, (33 %) eller delvist uenige (21 %) i, at forsøget ikke bidrager med noget nyt, 15 % svarer hverken eller,

mens 31 % er delvist enige (21 %) eller helt enige (10 %) i, at forsøget ikke bidrager med noget nyt. 92 % er helt enige (75 %) eller delvist enige (17 %) i, at forsøgene bør blive en mulighed i fremtiden.

Tabel 7: Muligheder i fremtiden

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Valgforsøget bidrager ikke med noget nyt, for vi har altid gjort sådan	Helt uenig	36 %	33 %	28 %	33 %
	Delvis uenig	21 %	17 %	26 %	21 %
	Hverken eller	18 %	12 %	17 %	15 %
	Delvis enig	16 %	27 %	21 %	21 %
	Helt enig	9 %	12 %	9 %	10 %
Valgforsøget bør blive en mulighed i fremtiden	Helt uenig	2 %	5 %	0 %	2 %
	Delvis uenig	2 %	0 %	2 %	1 %
	Hverken eller	7 %	2 %	6 %	5 %
	Delvis enig	22 %	13 %	15 %	17 %
	Helt enig	68 %	80 %	77 %	75 %

4 Forsøgenes virkning ift. formålene

Forsøgsdeltagerne er blevet bedt om at vurdere, om forsøgene fremmer formålene *mere demokratisk og gennemsigtig valgproces* samt skaber et *større rekrutteringsgrundlag*. Som nævnt indledningsvist, er 2-årigt forsøg hovedsageligt knyttet til målsætning om rekuttering, mens valgforsamling er mest knyttet til demokrati og gennemsigtig proces. Alle forsøgsdeltagere har dog forholdt sig til begge formål og vurderet forsøget ift. begge formål.

4.1 Mere demokratisk og gennemsigtig proces

Det ene formål med forsøgene er mere demokratisk og gennemsigtig valgproces. Af afsnit 3 fremgår det, at 40 % af forsøgsdeltagere i valgforsamling forsøgene angiver dette som årsag til deltagelse. Som det fremgår af nedenstående, er mange blandt deltagerne i forsøg med valgforsamling helt eller delvist enige i, at forsøget sikrer demokratiet i folkekirken, hvor fx helt op til 60 % er helt enige i, at dette er tilfældet. Blandt forsøg med 2-årig valgperiode er det 16 %, der er helt enige.

Tabel 8: Sikrer demokratiet i folkekirken

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Valgforsøget sikrer demokratiet i folkekirken	Helt uenig	5 %	7 %	4 %	6 %
	Delvis uenig	5 %	3 %	2 %	4 %
	Hverken eller	53 %	18 %	26 %	32 %
	Delvis enig	20 %	12 %	20 %	17 %
	Helt enig	16 %	60 %	48 %	42 %

På samme måde er mange blandt deltagerne i forsøg med valgforsamling helt eller delvist enige i, at forsøget sætter fokus på det, valget faktisk handler om. Fx er helt op til 52 % helt enige i dette. Blandt forsøg med 2-årig valgperiode er det 7 %, der er helt enige.

Tabel 9: Fokus på det, valget handler om

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Valgforsøget sætter fokus på det, valget faktisk handler om	Helt uenig	13 %	8 %	7 %	9 %
	Delvis uenig	7 %	3 %	2 %	4 %
	Hverken eller	56 %	17 %	20 %	31 %
	Delvis enig	16 %	20 %	24 %	20 %
	Helt enig	7 %	52 %	48 %	35 %

4.2 Rekruttering

Det andet formål med forsøgene er at rekruttere flere kandidater til menighedsrådsvalget. Som det fremgår af afsnit 3, angiver 46 % af menighedsrådene rekruttering som årsag til, at de har tilmeldt sig forsøgene. Adspurgte om hvorvidt forsøgene har virket positivt - i form af spørgsmål, om valgformen har betydning for, om kandidatantallet er højere, kandidaterne yngre og mere forskellige, og om det i det hele taget er lettere at tiltrække kandidater - fremstår besvarelserne forskelligartede.

Som det fremgår af nedenstående tabel 10 er 53 % helt, (39 %) eller delvist (14 %) enige i, at forsøgene ikke har betydet, at flere har ønsket at stille op. 46 % er helt (20 %) eller delvist (26 %) enige i, at valgformen gjorde det lettere at finde kandidater. Enigheden i at det er lettere at tiltrække kandidater, er mest udbredt i forsøget med 2-årig periode, hvor dette også var hovedformålet med forsøget.

Tabel 10: Forsøgene som metode til at rekruttere flere kandidater

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Valgformen betød ikke, at flere har ønsket at stille op	Helt uenig	22 %	15 %	15 %	17 %
	Delvis uenig	17 %	10 %	20 %	15 %
	Hverken eller	15 %	18 %	11 %	15 %
	Delvis enig	20 %	10 %	11 %	14 %
	Helt enig	27 %	48 %	43 %	39 %
Valgformen gjorde det lettere at tiltrække kandidater	Helt uenig	22 %	19 %	22 %	21 %
	Delvis uenig	7 %	7 %	2 %	6 %
	Hverken eller	10 %	36 %	39 %	28 %
	Delvis enig	28 %	29 %	20 %	26 %
	Helt enig	33 %	10 %	17 %	20 %

På spørgsmål omkring muligheden for, at forsøgene giver et bredere rekrutteringsgrundlag, er besvarelserne ligeledes forskelligartede. Som det fremgår af tabel 11, er 44 % helt (35 %) eller delvist (9 %) uenige i, at flere unge ønsker at stille op, og 24 % er helt (8 %) eller delvist (16 %) enige i. 31 % svarer hverken eller.

Forskelligheden i besvarelserne gælder også i forhold til spørgsmål om, hvorvidt valgformen betød, at flere forskellige mennesker ønskede at stille op. Som det fremgår af tabel 11 er her 34 % helt (25 %) eller delvist (9 %) uenige, mens 37 % er helt (12 %) eller delvist (25 %) enige. 30 % svarer hverken eller.

Tabel 11: Forsøgene som metode til at rekruttere bredere

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Valgformen betød, at flere unge var interesseret i at stille op	Helt uenig	40 %	32 %	33 %	35 %
	Delvis uenig	5 %	10 %	13 %	9 %
	Hverken eller	27 %	34 %	33 %	31 %
	Delvis enig	20 %	15 %	13 %	16 %
	Helt enig	8 %	8 %	9 %	8 %
Valgformen betød, at flere forskellige mennesker stillede op	Helt uenig	27 %	22 %	26 %	25 %
	Delvis uenig	10 %	10 %	7 %	9 %
	Hverken eller	23 %	31 %	37 %	30 %
	Delvis enig	27 %	25 %	22 %	25 %
	Helt enig	13 %	12 %	9 %	12 %

4.3 Information om forsøg

Fremmøde til valgforsamlingen er en afgørende faktor for, at mødet udgør "et møde mellem folkekirkemedlemmer". For at kunne møde op kræver det information til menigheden om, at valgforsamlingen foregår. For det 2-årige forsøg er informationen ligeledes central, da potentielle kandidater til en kortere funktionsperiode skal kende muligheden for at kunne udnytte den.

For valgforsamlinger gælder det, at mellem 90 % og 98 % har informeret i lokalpresse og ved annoncering fra prædikestolen. Brug af kirkeblad og hjemmeside er derudover de mest udbredte informationsveje. Tallet er lavere for forsøg med 2-årig periode.

Tabel 12: Hvilke former for annoncering er anvendt

	2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Lokalpresse	74 %	90 %	98 %	86 %
Annoncering fra prædikestolen	57 %	92 %	98 %	81 %
Kirkebladet	77 %	77 %	81 %	78 %
Sognets hjemmeside	43 %	76 %	79 %	65 %
Opslag på kirkens opslagstavle	23 %	58 %	68 %	48 %
Mund til mund	41 %	44 %	62 %	48 %
Andet	16 %	18 %	19 %	18 %

Tabel 13 viser de enkelte menighedsråds samlede informationsaktiviteter, og her fremgår det, at mange af rådene har informeret på mange forskellige måder, og at meget få slet ikke har informeret.

Tabel 13: Antallet af anvendte metoder

		2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Total
Antal anvendte metoder til information	6	5 %	19 %	36 %	19 %
	5	11 %	32 %	28 %	24 %
	4	23 %	26 %	26 %	25 %
	3	30 %	16 %	9 %	19 %
	2	18 %	2 %	0 %	7 %
	1	11 %	5 %	2 %	6 %
	0	2 %	0 %	0 %	1 %

Forsøgsdeltagerne har også i besvarelserne vurderet, hvorvidt kravet om at afholde valgforsamlingen på en fast dato fungerer. 83,5 % svarer ja til, at det fungerer med en fast dato, 4,6 % svarer nej, mens 11,9 % svarer ved ikke.

5 Valgresultat

I nedenstående tabel ses menighedsrådenes angivelse af, om der blev valgt det antal kandidater, der var brug for. Som det fremgår, er der blandt alle forsøgsdeltagere 16 %, der ikke fik et fuldtaligt råd. Mest udbredt var manglen på kandidater i forsøg med både 2-årig og valgforsamling med 28 %. For forsøg 2-årig er tallet 10 %, mens det er 14 % for forsøg med valgforsamling.

Tabel 14: Blev der valgt det antal kandidater, der var brug for

	2-årig	Valgforsamling	Valgforsamling og 2-årig	Totalt alle forsøg
Ja	90 %	86 %	72 %	84 %
Nej	10 %	14 %	28 %	16 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %

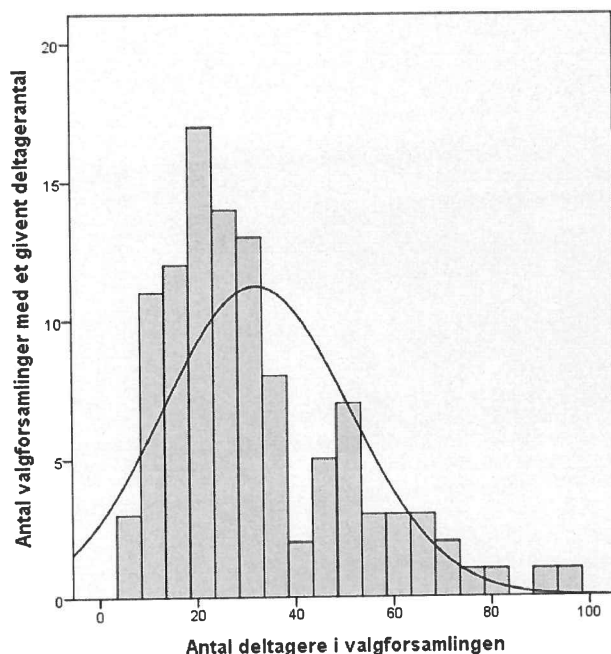
På landsplan har MLK gennem indberetninger fra stifterne kendskab til, at 6 % af landets menighedsråd ikke i første omgang fik fuldtaligt råd, men måtte gennemføre nyvalg eller var omfattet af reglerne for udfyldningsvalg.

6 Valgforsamlingernes forløb

6.1 Antal deltagere i valgforsamlinger

Valg ved valgforsamlinger afholdes som et møde for folkekirkemedlemmerne i sognet og efter en demokratisk debat mellem de fremmødte. I gennemsnit deltog 32 personer i valgforsamlingerne. Den mindste forsamling var med 6 deltagere, og den største var med 94 deltagere. I figur 1 ses det, hvordan deltagerantallet ved de enkelte valgforsamlinger er fordelt på antal.

Figur 1: Deltagerantal i valgforsamlingerne

Spørgsmålet om hvor mange personer, der skal deltage i en valgforsamling, for at der er nok, kan være vanskeligt at afgøre objektivt. Årsagen er, at der vil være store lokale forskelle på fx sognets størrelse, hvor mange der skal vælges, og hvor mange der ønsker indflydelse på valget.

Ved 4 valgforsamling er var der færre deltagere end der skulle vælges, hvilket vurderes at være for få.

Valgforsamlingen er en ny mødeform, men med henblik på at vurdere antallet af deltagere er der i evalueringen forsøgt sammenlignet med orienteringsmøderne i 2008. Ud fra menighedsrådenes skøn vurderer 88 %, at der deltog det samme antal (40 %) eller flere (48 %) i valgforsamlingen. Da der ikke foreligger eksakte tal for deltagelse i 2008, er det vigtigt at understrege, at det beror på menighedsrådenes vurdering.

6.2 Uvildig dirigent

Dirigenten er som neutral mødeleder vigtig for valgforsamlingens gennemførelse. I evalueringen er dirigentens neutralitet ift. valghandlingen undersøgt dels set i forhold til, hvilken person menighedsrådet har valgt som dirigent, og dels hvordan hvervet blev varetaget.

I nedenstående tabel 15 ses det, hvem menighedsrådene valgte til at varetage hvervet som dirigent.

Tabel 15: Valgt til dirigent

	En fra valgbestyrelsen	En medarbejder/præst	Et menighedsråds-medlem	Et tidligere menighedsrådsmedlem	En udenfor - stående	En anden
Hvem blev valgt som dirigent?	6 %	6 %	7 %	25 %	47 %	9 %

I de fleste tilfælde (72 %) var dirigenten enten en uden forstående ift. til menighedsrådsarbejdet eller et tidligere medlem af menighedsrådet. Som det fremgår af tabellen, er der nogle steder, hvor medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer eller præster er valgt som dirigenter. I undersøgelsen spørges også til en vurdering af dirigentens ageren under mødet. I 73 % af tilfældene vurderes det, at mødeledelsen foregik neutralt, i 20 % af tilfældene deltog dirigenten enkelte gange i debatten, og i 5 % af tilfældene deltog dirigenten flere gange i debatten. I 2 % af tilfældene kommenterede dirigenten de enkelte kandidaters præsentation.

6.3 Information om, hvad der skal ske på valgforsamlingen

På selve valgaften vurderes det ifølge besvarelsene, at der i langt de fleste tilfælde blev informeret tydeligt om, hvad der skulle ske i løbet af aftenen. I halvdelen af tilfældene (50 %) forelå et skriftligt program, og i 48 % af tilfældene orienterede dirigenten om programmet. I 97 % af tilfældene vurderes det, at dagsordenen blev fulgt.

6.4 Kandidatur og præsentation af kandidater

Forsamlingen blev præsenteret for kandidaternes holdninger på 64 % af de afholdte valgforsamlinger. I 36 % af tilfældene var der ikke en præsentation. Observationer af valgforsamlingen har vist, at en manglende præsentation ikke er lig med fuldstændig manglende viden i forsamlingen om kandidaterne. En manglende præsentation kan være begrundet i antagelsen om, at alle kender hinanden på forhånd fra det kirkelige arbejde eller som del af mindre lokalsamfund, hvor "alle kender alle", og at et navn på kandidaten derfor er tilstrækkelig præsentation.

Adspurgt om, hvilke emner kandidaterne kom omkring i præsentation, viser det sig, at en række forskellige emner blev berørt, som det fremgår af tabel 16.

Tabel 16: I hvilken grad blev følgende emner nævnt af kandidaterne under deres præsentation?

Emner	Slet ikke	Lidt	I nogen grad	I høj grad	Total
Kirkens formål	12 %	22 %	37 %	29 %	100 %
Den lokale kirkes fremtid	6 %	12 %	26 %	56 %	100 %
Personaleforhold	39 %	29 %	23 %	9 %	100 %
Prioriteringer	28 %	25 %	28 %	18 %	100 %
Præsteansættelse	64 %	16 %	10 %	9 %	100 %
Kirkepolitiske retninger	74 %	17 %	9 %	0 %	100 %
Personligt tilhørsforhold til kirken	21 %	24 %	30 %	24 %	100 %

Emner som den lokale kirkes fremtid, kirkens formål og personligt tilhørsforhold til kirken nævnes af flere, mens personaleforhold, præsteansættelse og kirkepolitiske retninger ikke eller i mindre grad blev berørt.

På spørgsmålet om, hvorvidt nogle kandidater fik bedre mulighed for at præsentere sig end andre, svarer 75 %, at de ikke er enige.

Størstedelen af de adspurgte vurderer, at alle har lige mulighed for at melde sig som kandidat. 97 % er helt eller delvist enige i, at dette var tilfældet, som det ses af tabel 17.

Tabel 17: Mulighed for at melde sig som kandidat

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
Alle havde lige mulighed for at melde sig som kandidat	2 %	0 %	2 %	5 %	92 %

6.5 Debat

Det gennemsnitlige antal deltagere i debatten var 11 deltagere. Færrest debatdeltagere var 0, mens det højeste antal var 30.

Ved sammenligning med debatdeltagelsen på opstillingsmøderne i 2008 vurderer forsøgsdeltagerne, at antallet af debatdeltagere var det samme (41 %) eller højere (43 %). Da der ikke er data for deltagelsen i 2008, beror denne besvarelse på en skønsmæssig sammenligning med orienteringsmøderne i 2008.

88 % vurderer, at mulighed for at stille spørgsmål i nogen (31 %) eller høj grad (57 %) var til stede. I 50 % svares der, at der blev stillet spørgsmål til kandidaterne. I undersøgelsen adspørges, om tonen i debatten var dårlig, hvilket 85 % er helt uenige i.

Fra de 6 valgobservationer er der gennemgående en vurdering af, at tonen i debatten var god, og at det var muligt for alle at komme til orde.

Som det fremgår af tabel 18, er 95 % helt (91 %) eller delvist (4 %) enige i, at det var muligt at bidrage til debatten.

Tabel 18: Mulighed for at bidrage til debatten

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
Det var muligt for alle at bidrage til debatten	3 %	1 %	2 %	4 %	91 %

6.6 Valgform A og B

Valgforsamlingsmodellen giver mulighed for at anvende to forskellige valgformer: A - fælles liste med efterfølgende afstemning og B - afstemning om personer. For at undersøge om valget mellem disse er foregået i en åben proces, er dette medtaget i evalueringen. Med hensyn til forsamlingens indflydelse på valget mellem valgform A og B viser besvarelserne, at forsamlingen i 54 % af tilfældene havde stor indflydelse på valget mellem A og B, i 21 % var indflydelsen lille, mens forsamlingen i 25 % ingen indflydelse havde. I 19 % af tilfældene blev valgform A valgt, og i 81 % blev valgform B valgt.

Valgform A er tiltænkt menighedsrådsvalg, hvor der forekommer grupperinger (som minimum 2). I 58 % af tilfældene var der med valgform A kun én gruppering, mens der i 33 % var 2, og i 8 % var 4. I forhold til hensigten med valgform A virker det modstridende, at der i de fleste tilfælde, hvor valgformen er valgt, kun var én gruppering. Besvarelserne i forhold til denne valgform giver desværre et ufuldstændigt billede af valgformens virkning eller mangel på samme.

6.7 Valghandlingen (valgform B)

Menighedsrådene er gennem evalueringen blevet bedt om at vurdere, hvordan vilkårene omkring valghandlingen har fungeret. Her fremkommer det, at 89 % vurderer, at afstemningsformen fungerer, 7 % svarer at den ikke fungerer, og 5 % svarede ved ikke.

Vilkårene for valgforsamlingen fastsætter, at hver enkelt stemmeberettiget tildeles et bestemt antal stemmer. Antallet fastsættes ud fra, hvor mange menighedsrådsmedlemmer, der skal vælges. Der er i undersøgelsen spurgt ind til, om antallet har været passende. 91 % vurderer, at antallet af stemmer var passende, mens 2 % svarer at der var for få stemmer, og 7 % at der var for mange.

Der er også undersøgt, hvordan afstemningen foregik. Her angiver 90 %, at der var en hemmelig, skriftlig afstemning. I 84 % af tilfældene blev stemmetal offentliggjort ved mødet.

I forhold til gennemførelsen af valget er 95 % helt (90 %) eller delvist (5 %) enige i, at gennemførelsen af valget foregik demokratisk, som det ses af nedenstående tabel 19.

Tabel 19: Demokratisk gennemførelse

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
Gennemførelsen af forsøget foregik demokratisk	0 %	1 %	4 %	5 %	90 %

I forhold til om forsøget gjorde det muligt, at valghandlingen lykkedes på bedst mulig måde, erklærer 85 % sig helt (71 %) eller delvist (13 %) enige i dette.

Tabel 20: Valghandlingen lykkedes på bedst mulig måde

	Helt uenig	Delvis uenig	Hverken eller	Delvis enig	Helt enig
Forsøget gjorde det muligt, at valghandlingen lykkedes på bedst mulige måde	6 %	3 %	8 %	13 %	71 %

6.8 Anvendelse af valglister

Omkring valglisterne vurderer 89 %, at det fungerede at anvende valglister, og for 75 % var det ikke en overraskelse, at der skulle anvendes valglister. For 19 % var det en overraskelse, mens 7 % svarer ved ikke på spørgsmålet.

15 % vurderer, at et fremtidigt betalingskrav til valglister vil få betydning for, om valgforsamlingsmodellen er en god idé, mens 55 % svarer nej til, at betalingskrav har betydning, og 30 % svarer ved ikke. I kommentarfelterne har flere bemærket, at prisen på valglisterne selvfølgelig kan få en betydning, hvis den bliver alt for høj.

6.9 Særskilt opstilling til stedfortræder

Som noget nyt er det i valgforsamlingsmodellen muligt at afgrænse sit kandidatur til at være stedfortræder. 63 % svarer ja til, at det er en fordel, 10 % svarer nej, mens 27 % svarer ved ikke.

11 % svarer ja til, at det gav ulemper, 73 % svarer nej, mens 13 % svarer ved ikke.

6.10 Ventil

"Ventilen" består af en mulighed for at begære et valg jf. de almindelige regler gennemført, efter at valgforsamlingen er gennemført. Det sker ved indgivelse af en kandidatliste senest en uge efter afholdelsen af valg-

forsamlingen. Ventilen er undersøgt dels som hæmmer, og dels som fremmer af forsøgets formål, idet den på en gang sikrer, at valget foregår i henhold til gældende lovgrundlag for menighedsrådsvalg (og derved fremmer en demokratisk og gennemsigtig proces), men på den anden side giver mulighed for, at enkeltpersoners negative holdninger til fx valgte personer til det nye råd kan udløse ventilen. Herved bortfalder resultatet af valgforamlingen.

Ifølge besvarelserne i undersøgelsen blev ventilen udløst i 12 tilfælde. Årsagerne var i 2 tilfælde *utilfredshed med sammensætningen af fuldtallige råd*, i 4 tilfælde af *ikke fuldtalligt råd*, 2 tilfælde *for ringe fremmøde*, 3 tilfælde *at en enkelt person ikke blev valgt* og 1 tilfælde *at en enkeltperson i sognet altid af princip opstiller en liste ved valg*.

Holdningerne til ventilens betydning er undersøgt gennem spørgsmål til alle forsøg med valgforamling. Her viser besvarelserne i tabel 21, at 74 % vurderer, at ventilen slet ikke (34 %) eller i ringe grad (33 %) har betydning for en god gennemførelse af valget, mens 88 % slet ikke (74 %) eller i ringe grad (14 %) vurderer, at ventilen stod i vejen for den demokratiske proces. På spørgsmålet om, hvorvidt der er forståelse for ventilens funktion, vurderer 47 % i meget høj grad (12 %) eller høj grad (35 %), 36 % i nogen grad, 13 % i ringe grad og 6 % slet ikke, at der er forståelse for ventilens funktion.

Tabel 21: Ventilens betydning for gennemførelse af valget

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke
Ventilen var vigtig for en god gennemførelse af valget	8 %	7 %	19 %	33 %	34 %
Ventilen stod i vejen for den demokratiske proces	2 %	4 %	7 %	14 %	74 %
Der var forståelse for ventilens funktion	12 %	35 %	36 %	13 %	6 %

6.11 Valg til fælles menighedsråd

Ved valg til fælles menighedsråd er der spurgt, hvorvidt det er enkelt og praktisk muligt at gennemføre valget som valgforamling. I forhold til om det er enkelt at gennemføre valget, vurderer en stor del (61 %), at det i meget høj grad (35 %) eller høj grad (26 %) gør det enkelt, mens 23 % mener, det i nogen grad gør det enkelt. 16 % vurderer, at det i ringe grad (6 %) eller slet ikke (10 %) er enkelt.

Når det gælder spørgsmålet om, hvorvidt det er praktisk muligt at gennemføre valget til fælles menighedsråd, adskiller besvarelserne sig ikke væsentligt fra denne fordeling. 60 % vurderer, at det i meget høj grad (33 %) eller i høj grad (27 %) var praktisk muligt, mens 20 % i nogen grad og 20 % i ringe grad (7 %) eller slet ikke (13 %) vurderer, at det er muligt.

7 Valg af metodisk tilgang til evaluering

Evalueringen beskæftiger sig med spørgsmålet om, hvorvidt forsøgene har en effekt eller virkning. Der kan skelnes mellem to forskellige typer af effektevaluering:

- eksperimentel, hvor spørgsmålet om virkning kan besvares med *ja* eller *nej*
- processuel, hvor spørgsmålet om effekt besvares med *hvordan* eller *hvorfor*.

Begge typer evaluering kan bidrage med relevant viden om valgformemes virkning. Mulighederne for at gennemføre en eksperimentel evaluering har dog været meget begrænsede og er derfor fravalgt. I det følgende afsnit uddybes dette fravalg, hvorefter anvendelsen af den processuelle tilgang uddybes som grundlag for evalueringen.

7.1 Eksperimentel tilgang - fravalgt

Den eksperimentelle tilgang kan være relevant, når man ønsker at undersøge en isoleret effekt forud for, at man udruller et forsøg i større skala, hvilket kunne gælde valgforsøgene.

For at gennemføre denne type evaluering på et metodisk solidt grundlag skal forsøgenes effekt isoleres, hvorved det afgøres, om forsøgene skaber et resultat, der alene kan tilskrives forsøget. Dette sker ved sammenligning med en kontrolgruppe, der ikke har deltaget i forsøget. Grundlaget for i denne sammenhæng at opstille en kontrolgruppe er imidlertid usikkert, da metoderne hertil ikke er egnede, hverken en set i forhold til forsøgets indhold eller tilrettelæggelse.

Til etablering af en kontrolgruppe vil man fx trække lod om deltagelse eller opstille en grænse for, hvem der kan deltage. Den mulighed er udelukket, idet det er frivilligt for menighedsrådene at deltage i valgforsøgene.

Ved anvendelse af øvrige muligheder for etablering af kontrolgruppe vil det være meget vanskeligt at isolere effekten, da en række andre forhold påvirker forsøget. Fx vil en statistisk sammenligning med tidligere (fx seneste valg i 2008) være påvirket af, at menighedsråds arbejdet i den mellemliggende periode gennem ændret lovgivning har skiftet karakter. En sammenligning med andre menighedsråd, der ikke deltager, vil være vanskeliggjort af den frivillige tilmelding. Årsagen til dette er, at det kan være meget vanskeligt at afgøre, om de tilmeldte menighedsråd adskiller sig fra andre på områder, som vedrører forsøgets indhold (fx debattradition). Evalueringen vil ikke på et metodisk velfunderet grundlag kunne give svar på, om forsøgene har en isoleret effekt eller ej, hvorfor denne tilgang er fravalgt.

7.2 Processuel tilgang - valgt

I stedet er valgt en processuel tilgang til evalueringen, og den anvendes, når man ønsker at undersøge, hvornår og hvordan forsøg påvirker eller ikke påvirker. Denne tilgang er særligt god, når man ønsker at forbedre og justere tiltag. I modsætning til den eksperimentelle tilgang forsøger man ikke at "rense"/"isolere" forsøget fra øvrige forhold. Tværtimod forsøger man at inddrage forhold i sammenhængen, som forsøget forregår i, som relevant viden om, hvordan forsøget virker. Tilgangen er egnet til fx at undersøge, om der er særlige forhold ved de menighedsråd, der deltager i forsøgene, der fremmer forsøgets resultater.

Tilgangen i denne evaluering er en virkningsevaluering, hvor de tanker og teorier - der dels ligger bag forsøgenes udformning, og dels ligger i forventningen til, hvordan de virker - efterprøves i praksis.

I denne evaluering undersøges med en processuel tilgang, hvordan forsøgene

- virker positivt i forhold til formålene og på hvilke måder
- medfører utilsigtet praksis eller uhensigtsmæssigheder
- virker i konteksten/den lokale sammenhæng, herunder om forsøgenes delelementer er praktisk gennemførlige for det enkelte menighedsråd.

8 Interessen for de tre typer forsøg

Der var ikke forud for forsøget klare indikationer på, om menighedsrådene foretrak det ene forsøg frem for det andet. Det var derfor spændende, hvordan tilslutning til forsøgene ville fordele sig.

Det kan konstateres, at interessen for hvert af de tre forsøgstyper var nogenlunde jævnt fordelt (boks i afsnit 1.3, side 7) med ca. 1/3 af de deltagende menighedsråd i hver forsøgskategori.

Der var 72 menighedsråd (85 sogne), der deltog i forsøg med en 2-årig funktionsperiode, 68 menighedsråd (89 sogne), der deltog i forsøg med valgforsamling med ventil, og 51 menighedsråd (71 sogne), der deltog i kombinationsforsøget med både 2-årig funktionsperiode og valgforsamling med ventil.

Denne nogenlunde jævne fordeling er positiv for forsøgenes generelle gennemførelse, og det vidner om alsidige ønsker blandt menighedsrådene i deres tilgang til forsøg.

Kigges der nærmere på fordelingen af interessen for forsøgene, foretrak flest menighedsråd forsøget med en 2-årig funktionsperiode. Forsøget med den kortere funktionsperiode var det forsøg, der var lettest at udføre ved menighedsrådsvalg i 2012, idet de almindelige valgeregler skulle følges, blot med den væsentlige ændring for de valgte, at de kun skulle sidde i 2 år, før der skulle være valg igen.

Forsøg med valgforsamling var det mest komplicerede forsøg, idet der var tale om en ny valgform "valgforsamling med ventil" med to alternative måder (listevalg eller personvalg) at vælge kandidater på. Der var sat rammer for en offentlig og åben debat under opstilling af kandidater på valgforsamlingen, og der skete et direkte valg mellem kandidaterne straks efter opstillingen.

I alt deltog 191 af landets 1.781 menighedsråd i forsøgene svarende til knapt 11 % af menighedsrådene. De 191 menighedsråd dækker i alt 245 sogne ud af landets 2.182 sogne, hvilket svarer til, at godt 11 % af sogne deltog i forsøgene. Derved blev forsøgene foretaget i et omfang, der gør, at det er interessant at se på erfaringerne med forsøgene.

8.1 Større sogne var mere interesserede i at deltage i forsøgene

Ved en vurdering af, om der er sogne, ud fra størrelse, der har haft særlig interesse i en bestemt forsøgstype, viser besvarelserne, at store sogne har udvist størst interesse for at deltage i forsøgene (tabel 1, side 8) og i særdeleshed for forsøget med valgforsamling med ventil (tabel 2, side 8).

9 Hovedkonklusionerne

9.1 Væsentligste resultater

Forsøg med menighedsrådsvalg består, som beskrevet indledningsvist i evalueringsrapporten, af tre typer af forsøg (side 5):

- Ét forsøg går ud på en kortere funktionsperiode, således at de valgte medlemmer bliver valgt for en 2-årig funktionsperiode frem for en 4-års funktionsperiode.
- Ét forsøg indeholder en anden valgform, som består i afholdelse af en valgforsamling, hvor der er mulighed for et direkte valg på et opstillingsmøde efter en debat mellem de fremmødte. Valgforsamlingsmodellen har en ventil tilknyttet, som består i muligheden for at indlevere en anden kandidatliste og dermed udløse valg efter de almindelige regler for menighedsrådsvalg.
- Sidste forsøgstype vedrører både funktionsperioden og valgformen, idet forsøgene kan kombineres.

Overordnet er de 2 væsentligste fælles resultater for forsøgene:

- at forsøgsdeltagere gerne vil anbefale forsøget til andre, og
- at forsøgsdeltagere mener, at forsøget bør være en mulighed i fremtiden.

Der er således en generel positiv holdning til forsøgene hos de menighedsråd, der har deltaget i forsøgene. Det fremgår af tabel 6, side 10 og af tabel 7, side 11.

66 % af menighedsrådene oplevede således, at deres generelle forventninger til forsøget blev opfyldt. Flest forventninger blev opfyldt ved forsøget med valgforsamling, hvor 82 % oplevede at deres forventninger til forsøget blev opfyldt. For 2-årige valg var det 52 % og for det kombinerede forsøg 64 % (tabel 6, side 10). Menighedsrådene giver således en positiv vurdering af selve forsøgenes gennemførelse.

Disse positive resultater skal dog sammenholdes med landsgennemsnittet, hvor 6 % af menighedsrådene ikke blev fuldtallige. Heri er menighedsråd, som deltog i forsøg, inkluderet. 10 % af menighedsrådene, der deltog i forsøg med en 2-årig funktionsperiode, blev ikke fuldtallige. I forsøg med valgforsamling med ventil udgjorde disse 14 % og ved kombinationsforsøget var 28 % af de deltagende menighedsråd ikke fuldtallige (tabel 10, side 12 og tabel 14, side 14).

For de menighedsråd, som deltog i forsøgene kan evalueringen på visse områder belyse, i hvor høj grad forsøgene havde en effekt, der svarede til deres ovennævnte forventninger.

Oplevet effekt af forsøg med valg for en 2-årig funktionsperiode

Menighedsrådenes oplevelse af effekten af forsøget i forhold til deres begrundelse for at deltage i forsøget kan illustreres med de mest udbredte begrundelser:

De meste udbredte begrundelser for tilmelding til forsøget (mindst 40 % tilslutning) er at få flere og gerne yngre kandidater (tabel 5, side 9 sammenholdt med tabel 10, side 12 og tabel 11, side 13).

Formål med at deltage i forsøget	Finder formålet væsentligt (tabel 5)	Har oplevet positiv effekt
For at få flere kandidater	62 %	61 % (tabel 10)
For at få flere yngre kandidater	46 %	28 % (tabel 11)

52 % af disse menighedsråd oplevede generelt, at forventninger til forsøget blev opfyldt (tabel 6, side 10). Den oplevede effekt skal ses i lyset af, at menighedsrådene om to år på ny skal tiltrække kandidater.

Oplevet effekt af forsøg med valgforsamling med ventil (4-årig funktionsperiode)

De meste udbredte begrundelser for tilmelding til forsøget (mindst 40 % tilslutning) er at gennemføre valget på en lettere måde, at prøve noget nyt, at få større deltagelse i opstillingen og at demokratisere opstillingen (tabel 5, side 9 sammenholdt med tabel 7 og tabel 8, side 11).

Formål med at deltage i forsøget	Finder formålet væsentligt (tabel 5)	Har oplevet positiv effekt
For at gennemføre valget på en lettere måde	63 %	Ikke belyst
For at prøve noget nyt	48 %	50 % (tabel 7)
For at få flere folkekirke medlemmer til at deltage i opstillingen af kandidater	44 %	Ikke belyst
For at gennemføre opstillingen af kandidater på en mere demokratisk måde	40 %	72 % (tabel 8)

82 % af disse menighedsråd oplevede generelt, at forventninger ne til forsøget blev opfyldt (tabel 6, side 10).

De væsentligste konkrete resultater er (ved punktform i kasser):

- At problemet med at rekruttere medlemmer til menighedsråd ikke bliver løst af forsøget med en ændret valgform eller en kortere funktionsperiode .

Således er hverken en ændret valgform eller en kortere funktionsperiode afgørende for at tiltrække flere kandidater, og menighedsråde ne blev ikke i højere grad fuldtallige end landsgennemsnitt et. Tværtimod var der blandt forsøgsdeltagerne 16 %, som ikke fik valgt et fuldtalligt menighedsråd, hvor det tilsvarende tal på landsplan er 6 %. Se tabel 10, side 12 og tabel 14, side 14.

Dette står i stærk modsætning til hovedbegrundelse me for at deltage i forsøgene.

Top 5 begrundelser for tilmelding til en af de 3 forsøgstyper (tabel 5, side 9)	
1	For at få flere kandidater (46 %)
2	For at gennemføre valget på en lettere måde (36 %)
3	For at prøve noget nyt (35 %)
4	For at få flere folkekirkemedlemmer til at deltage i opstillingen af kandidater (34 %)
5	For at få flere yngre kandidater (33 %)

Processen og opgaven med at finde kandidater fyldte således meget i menighedsråden es begrundelse for at deltage i forsøg med valg. Dette gjorde sig i udpræget grad gældende for deltagerne i forsøget med en 2-årig funktionsperiode og for deltagerne i kombinationsfo rsøget.

Der er både fra ministerens og landsforening ens side blevet gjort meget for at oplyse om valget og skabe opmærksomhed, bl.a. med oplysnings - og rekrutterings kampagnen med de 10 spørgsmål om folkekirken på internettet og i trykt materiale.

Det meget omtalte problem med rekruttering forud for menighedsrådsval get bliver som nævnt ikke løst med forsøgene.

Dette forhold bør medinddrages i overvejelser om, hvorvidt forsøgene skal gentages, eller forsøgsordni ngen – helt eller delvist – skal gøres permanent.

- At der opleves et større fremmøde og en større deltagelse i debatten ved valgformen "valgforsamling med ventil".

Efter menighedsrådenes skøn deltog der flere i valgforsamling smødeme end i de almindelige orienteringsmøder ved forrige valg (side 17).

Tilsvarende vurderer menighedsrådene, at der var flere, der deltog i debatten og ca. tre ud af fire menighedsråd oplevede, at forsøget med valgsamling sikrer demokratiet (tabel 8, side 11).

Mødedeltagelse og debatdeltagelse hører således sammen. Se sidst i afsnit 6.1, side 15 og afsnit 6.5, side 17. Resultatet af forsøget med valgforsamling med ventil kan således forsigtig tages som udtryk for, at valgprocessen blev oplevet som mere gennemsigtig og mere demokratisk. Se også tabel 8, side 11.

En offentligt annonceret valgforsamling, hvor der orienteres om menighedsrådets arbejde, og hvor der er mulighed for at præsentere og debattere med kandidater, før der gennemføres en skriftlig afstemning, kan derfor være en god ide.

9.2 En principiel overvejelse om demokratisk legitimitet

Dette afsnit indeholder nogle principielle overvejelser om forsøgendes betydning for menighedsrådenes demokratiske legitimitet. Evalueringen af valgforsøgene belyser ikke spørgsmålene nærmere.

Menighedsrådene henter principielt en væsentlig del af deres demokratiske legitimitet fra, at alle voksne medlemmer af folkekirken har adgang til at deltage i valget af dem.

Det er derfor principielt meget væsentligt, at denne brede adgang til at deltage i valget bliver fastholdt, selv om nogle af folkekirkenes medlemmer i praksis kun benytter folkekirken og dens tilbud i begrænset omfang.

Adgangen for alle til at deltage rummer to aspekter.

Det ene er, at alle voksne folkekirkemedlemmer har stemmeret. Afholdelse af afstemningsvalg finder i praksis sted ved fem procent af valgene til menighedsråd. Langt de fleste menighedsrådsvalg afgøres ved aftalvalg med en kandidatliste. Listen kan efter reglerne udarbejdes uden offentlighedens deltagelse.

Det andet er, at ethvert medlem har ret til at stille op til valget, når blot der er nogle få andre, som vil være stillere. Når dette sker på to eller flere gyldige kandidatlistes, har alle i sognet mulighed for at stemme og dermed være med til at afgøre, hvem der skal vælges ind i menighedsrådet.

Den aktuelle situation giver anledning til at overveje, hvordan deltagelsen i valget i praksis kan opretholdes og styrkes.

Valg ved en valgforsamling, hvor alle folkekirkemedlemmer kan deltage i opstilling og skriftligt valg af kandidater til menighedsrådet, opleves af 72 % af menighedsrådene som en sikring af demokratiet. Da det først under mødet bliver klart, hvem der stiller op, kan det dog i praksis medføre en begrænsning af mulighederne for, at alternative kandidater kan blive valgt. Heroverfor står imidlertid de mange steder, hvor der i dag kun opstilles én kandidatliste, og hvor der ikke er krav om, at listen dannes i offentlighed. Også i dag kan der således i praksis forekomme begrænsede muligheder for, at alternative kandidater kan blive valgt. Valget vil alene blive endeligt afgjort af dem, der er til stede ved valgforsamlingen, med mindre der indleveres en ventilliste.

Brevafstemning eller afstemning ved fuldmagt findes ikke ved valgforsamling. Dette skyldes dels, at det i sig selv ikke kan oplyses på forhånd, hvem der er stillet op, og dels, at det ikke er muligt at forene deltagelse i afstemningen ved fuldmagt med, at demokratiske valg sker ved personlige stemmeafgivning.

Valget til det meget centrale organ i folkekirken - menighedsrådene - må foregå efter regler, som sikrer bedst mulig realisering af de principielle mål om demokratisk legitimitet. Det må indgå i overvejelserne om

valgform, at folkekirken er en del af det offentlige forvaltningsvæsen og ikke blot er en mere eller mindre snævert afgrænset forening. Overvejelsen må omfatte såvel principielle som praktiske argumenter.

For at valgbestyrelsen ved valgforsamling kan kontrollere, at stemmeafgiverne er stemmeberettigede, er der brug for valglister. Det vil være en ændring i forhold til den nuværende praksis i mange sogne uden afstemningsvalg, men vil medvirke til at øge den demokratiske legitimitet.

9.3 En mindre økonomisk overvejelse

Helt overordnet skal økonomi ikke være afgørende for den demokratiske legitimitet, som menighedsrådsvalget giver menighedsrådene.

Det er dog ikke irrelevant ved den samlede vurdering af forsøgene og ved overvejelser om fremtiden at inddrage betragtninger om økonomi.

Prisen for en valgliste var i gennemsnit ca. 2.300 kr. pr. sogn med valgforsamling.

Anvendelsen af valglister til valgforsamling, som er forudsætning for, at den demokratiske legitimitet overhovedet findes i valgforsamlingssmodellen, blev betalt af fællesfonden, da der var tale om et forsøg.

Et flertal af menighedsrådene svarede nej til, at et betalingskrav for valglisterne har betydning, dog har flere kommenteret i bemærkningsfeltene, at prisen på valglisterne selvfølgelig kan få betydning, afsnit 6.8, side 18.

Ud over udgiften til valglister havde sognene udgifter til afholdelse af valgforsamlingen (annoncering, lokale, honorar til dirigent mv.), som de imidlertid også har til gennemførelse af det obligatoriske orienteringsmøde om valget.

Disse udgifter er dog minimale i forhold til udgiftsniveauet i en demokratisk idealsituation med afstemningsvalg til de fleste menighedsråd.

10 Samlet konklusion

Det kan konkluderes, at forsøgene med valg til menighedsråd har været vellykkede ud fra deltageres interesse og positive oplevelse ved forsøgene. Forsøgsdeltagerne vil gerne anbefale forsøget til andre og mener, at forsøgene bør være en mulighed i fremtiden.

Det kan endvidere konkluderes, at menighedsråd, der deltog i forsøg med valgforsamling, oplevede, at valget var mere åbent, gennemsigtigt og demokratisk ved, at valgforsamlingen blev afviklet efter et mere detaljeret regelsæt end det traditionelle opstillingsmøde. Desuden oplevede menighedsrådene et større fremmøde og en større deltagelse i debatten ved valgforsamlingen end ved de tidligere orienteringsmøder.

Det må konstateres, at forsøgene ikke løser rekrutteringsproblemerne til menighedsrådene.